

1. Державний архів Запорізької області. — Ф. 24. — Оп.1. — Спр. 134.
2. Плесская Э. Г. Немецкие общества в Одессе – цели, задачи, результаты// Немцы России и СССР: 1901-1914. Материалы международной научной конференции. — М., 2000. — С. 42-51.
3. Плесская-Зебольд Э.Г., Одесские немцы 1803-1920. — Одесса, 1999.
4. Шевелева Т. Южнорусское немецкое общество// Немцы Украины. — М., 2002. — С. 206-207.
5. Botschafter.– 1906.– № 50.
6. Botschafter.– 1907.– № 8.
7. Botschafter.– 1909.– № 6.
8. Brandes D. Von den Zaren adoptiert. Die deutschen Kolonisten und die Balkansiedler in Neurussland und Bessarabien 1751-1914. Bd. 2. – München, 1993.
9. Deutsches Leben.– 1907.– № 21.
10. Eisfeld A. Die Russlanddeutschen Studienbuchreihe der Stiftung Ostdeutscher Kulturrat. Bd. 2. – München, 1992.

Юрій Берестень

**ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СЕРЕДНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ В НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ
НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
(НА ПРИКЛАДІ ЕЙГЕНФЕЛЬДСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ШКОЛИ)**

Останні часом спостерігається надзвичайно активне зростання дослідницького інтересу як вітчизняного так і закордонного наукового загалу до проблем історії окремих етнічних груп населення Півдня України, що є наслідком динамічного розгортання процесу історичного пізнання, поглиблення його евристичної складової, намагання всебічно осмислити вагомі соціально-економічні та соціокультурні здобутки національних меншин, вписавши їх в загальний фактографічний контекст вітчизняної та регіональної історії.

Однією з стрижневих проблем етнічної історії південно-українських теренів – є вивчення різноманітних аспектів соціокультурного поступу німецькомовної колоністської спільноти, представники якої проживали на всьому просторі північно-чорноморського та азовського узбережжя Російської імперії в чисельних дисперсно розташованих поселенських комплексах.

Історія системи початкової та середньої освіти, що функціонувала в німецьких колоніях Півдня України в XIX – на початку XX століття стала об'єктом дослідження чисельних розвідок як вітчизняних так і закордонних науковців. Так, окремі сюжети з історичного минулого становлення та розвитку системи початкової та середньої освіти представлені в наукових розвідках вітчизняних та закордонних дослідників: І.П. Задерейчука, І. Черказьянової, О. Лебтаг [2; 3; 4; 8].

Проте, попри видиму фактографічну ґрунтовність, аналітичну змістовність отриманих висновків та узагальнень сучасного вітчизняного та закордонного історіографічного процесу, поза фокусом наукового аналізу дослідників лишилися окремі аспекти становлення та діяльності в німецькомовних колоніях південноукраїнських губерній Російської імперії навчальних закладів початкової та середньо-професійної сільськогосподарської освіти. Однією з таких тем є історія заснування та функціонування Ейгенфельдської сільськогосподарської школи в к. Ейгенфельд Мелітопольського повіту Таврійської губернії.

На межі XIX – XX століть німецькі колонії Півдня України переживали період динамічної соціокультурної та господарчої трансформації, викликані бурхливими процесами модернізації місцевої економіки. Загальне зростання продуктивності сільськогосподарського виробництва в поселеннях представників німецькомовної спільноти, яке фіксується в даний період дослідниками-економістами, було зумовлене не тільки екстенсивним розширенням виробничої інфраструктури колоній, але й динамічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, яка характеризувалась широкомасштабним впровадженням інноваційних технологій, практичним використанням сучасної на той час сільськогоспо-

дарської техніки та механічних знарядь праці, передових агротехнічних прийомів та методів обробітки ґрунту, тощо.

Становлення модерної виробничої інфраструктури колоній, загальне ускладнення та вдосконалення технологічного процесу організації сільськогосподарського виробництва, поява й широке застосування в колоністському виробництві машинних та агротехнічних інновацій – дані чинники розвитку господарчого життя викликали на внутрішньому ринку південноукраїнських губерній інтенсивне зростання попиту на кваліфіковану робочу силу та високоосвічені професійно-технічні кадри, брак яких гостро відчувався на виробництві.

В свою чергу, інтенсифікація сільського господарського виробництва в німецьких та менонітських колоніях Півдня України поставила перед системою початкової та середньої освіти якісно нові вимоги щодо професійної підготовки фахівців, добре обізнаних з технічними інноваційними особливостями організації сучасного сільськогосподарського виробництва. Таким чином, господарчий поступ колоній надав потужного імпульсу для прискореного трансформаційного розвитку одного із головних компонентів соціальної інфраструктури – освітньої галузі, яка мала потужний науково-педагогічний потенціал для підготовки кваліфікованих кадрів для потреб місцевого сільського господарства та промисловості. Фактично, інноваційні зміни в сільськогосподарському виробництві зумовили інституційне становлення системи початкової та середньої професійно-технічної аграрної освіти, яка повинна була на більш високому та якісному рівні вирішити проблему забезпечення сільськогосподарського виробництва висококваліфікованими кадрами.

На даному етапі суспільного поступу колоністської спільноти її стратегічне завдання полягало в формуванні в суспільній свідомості колоністів іміджу соціальної престижності професійно-технічної сільськогосподарської освіти, активній пропаганді серед жителів колоній просвітницьких ідей, які підкреслювали її вагому виробничу практичність, необхідну доцільність для подальшого економічного поступу.

Одним із пріоритетних завдань для населення колоній в даній царині було створення законодавчих підвалин для інституційного становлення професійно-технічних закладів сільськогосподарської освіти, модернізаційного оновлення існуючої системи початкової освіти, визначення та реалізації системи практичних адміністративних заходів щодо організаційного оформлення місцевих громадських інституцій колоністів, які повинні були здійснювати фінансове забезпечення нових навчальних установ, налагодити постійний громадський моніторинг за їх навчально-професійною, педагогічною, виховною та фінансово-економічною діяльністю.

Всебічний аналіз наявного джерельного комплексу дає підстави стверджувати, що ініціатором розбудови системи професійно-технічної сільськогосподарської освіти в німецьких та менонітських колоніях Півдня України була місцева інтелігенція, яка в силу високого фахового освітнього рівня, предметного розуміння реалій та актуальних потреб економічної системи колоній, наочно усвідомлювала практичну необхідність оптимізаційного узгодження системи початкової та середньої освіти з нагальними виробничими умовами та практичними вимогами місцевої економіки й регіонального ринку праці. Так, в 1905 році пастор лютеранського приходу Фрейденталя Я. Штах в низці публікацій в місцевих німецькомовних друкованих виданнях звернувся до населення колоній з закликком, в якому аргументовано доводив тезу про необхідність та практичну доцільність створення освітянської громадської організації колоністів – Південноросійської німецької освітянської спілки, яка повинна була сприяти модернізації та оновленню системи початкової, середньої освіти в південноукраїнських колоніях німців та менонітів у відповідності до вимог часу [9].

В 1906 році колоніст очолив евангельсько-лютеранський приход в колонії Ейгенфельд Ейгенфельдської волості Мелітопольського повіту Таврійської губернії. Прибувши на нове місце служби, пастор розпочав активну діяльність зі створення розгалуженої мережі громадських осередків просвітницьких колоністських організацій, магістральне завдання яких полягало у всебічному вирішенні поточних проблем розбудови початкової та середньої професійно-технічної сільськогосподарської освіти [11, с. 159].

Беручи до уваги нагальні кадрові потреби місцевого сільсько-господарського виробництва, пастор Я. Штах виступив з ініціативою створення на базі колонії Ейгенфельд спеціалізованого середньо-професійного навчального закладу, який повинен був надавати підростаючому поколінню німецьких колоністів сучасну агротехнічну освіту [11, с. 159]. За задумом громадського діяча, початкове сільськогосподарське училище з часом повинно було перетворитися у спеціалізовану середньотехнічну сільськогосподарську школу, атестат якої давав право колоністам на вступ до різних технічних факультетів вищих навчальних закладів Російської імперії та Європи. Таким чином, Ейгенфельдська сільськогосподарська школа з перших днів свого існування повинна була виконувати важливу громадську функцію – бути своєрідним соціальним ліфтом, який відкривав колоністському загалу масовий доступ до вищої технічної освіти імперії, яка повинна була допомогти їм забезпечити збереження лідируючих позицій в сільськогосподарському виробництві в південноукраїнських губерніях країни.

Вірно визначивши та сформулювавши стратегічні пріоритети загального напрямку розвитку професійно-технічної аграрної освіти, колоніст доклав значних інтелектуальних й організаційних зусиль до створення функціональної системи фінансового забезпечення майбутнього навчального закладу. Оскільки бюджети місцевих колоністських громад не мали у своєму розпорядженні додаткових фінансових ресурсів необхідних для цільового матеріального забезпечення сільськогосподарської школи, то пастор вирішив звернутися за фінансовою підтримкою безпосередньо до населення колоній та окремих заможних колоністів, які мали достатні власні капітали.

В 1906 році Я. Штахом була розгорнута широкомасштабна благодійницька кампанія зі збору коштів на будівництво споруд школи. За два місяці інтенсивної пропагандистської діяльності громадському діячеві вдалося зібрати чималу суму – 10000 карбованців, які були надані місцевими жителями у вигляді чисельних добровільних внесків та пожертв [11, с. 159; 12]. Проте, як засвідчив час, і цих благодійницьких коштів хронічно не вистачало для

повномасштабної реалізації освітнього проекту, оскільки останній мав на меті будівництво цілого навчально-виробничого комплексу, до складу якого входили аудиторії, бібліотека, учнівський гуртожиток, окремі оселі для вчителів, майстерні, стайні, ангари для зберігання й ремонту сільськогосподарської техніки, тощо.

Найоптимальнішим виходом із патової фінансової ситуації, що склалась, було отримання на будівництво дешевого довготермінового кредиту під особисті гарантії членів училищної спілки. Так, в 1907 році колоністам була взята в місцевій ощадно-позичковій установі – вівчарній касі Пришибської та Ейгенфельдської волостей – під невеликі відсотки довготермінова позика [6, с. 1]. Відкриття нової кредитної лінії вирішило всі нагальні проблеми фінансового забезпечення будівництва майбутньої сільськогосподарської школи, надавши потужного імпульсу для інтенсивного розгортання будівельних робіт.

Паралельно пастором Я. Штахом були успішно вирішені адміністративні проблеми організаційного становлення громадської установи, яка мала патрімоніально опікуватись господарчими, фінансовими та економічними потребами нового професійно-технічного закладу аграрної освіти. Так, 7 лютого 1907 року таврійським губернатором В.В. Новицьким був затверджений статут Ейгенфельдської училищної спілки, метою організації якої, було надання дітям колоністів «як майбутнім землевласникам, у відповідності до вимог часу загальної та спеціальної сільськогосподарської освіти» [6, с. 1].

Затвердження статуту Ейгенфельдської шкільної спілки сприяло її перетворенню на повноцінного суб'єкта господарської та фінансово-економічної діяльності, який займався матеріальним забезпеченням сільськогосподарської школи.

Головним пріоритетом організаційної роботи нової колоністської громадської організації було масове залучення до її лав самодіяльних колоністів – власників чисельних сільськогосподарських підприємств. Так, із 400 господарів церковного приходу Ейгенфельду 315 стали членами шкільної спілки, що свідчить про розуміння колоністським загалом практичної цінності, вагомої значущості та доцільності здобуття професійно-технічної

сільськогосподарської освіти, яка почала розглядатись колоністами як одне із потужних джерел зростання продуктивності сільськогосподарського виробництва [11, с. 159]. Показовим є той факт, що перед початком Першої світової війни, загальна чисельність членів спілки дорівнювала близько 1000 осіб, які в якості фінансової підтримки школи надали благодійницьких грошових внесків на суму понад 2500000 карбованців [11, с. 159]. У відповідності до нормативних положень статуту, кожен член громадської організації повинен був сплачувати щорічний внесок, загальний розмір якого дорівнював 200 карбованців. Для почесних членів шкільної спілки розмір щорічного грошового внеску дорівнював 500 карбованців. Ці виплати й становили основу фінансового капіталу сільськогосподарської школи.

Вже 13 лютого 1907 року були проведено перші установчі збори Ейгенфельдської шкільної спілки, а 27 лютого 1907 року відбулась урочиста церемонія закладки першого каменю будівлі майбутньої сільськогосподарської школи [11, с. 159]. Подібна оперативність наглядової ради шкільної спілки була продиктована невідкладними потребами колоністського соціуму та сільськогосподарського виробництва в висококваліфікованих технічних кадрах.

Консолідації зусиль значної кількості мешканців німецьких колоній Ейгенфельдської та Пришибської волостей зумовили форсований темп будівництва шкільних споруд, який тривав попри хронічний брак фінансів та традиційні проблеми організаційного характеру. Більша частина місцевих жителів ейгенфельдських колоній взяли найактивнішу участь у спорудженні приміщень навчально-виробничого комплексу школи, що, в кінцевому підсумку, значно зменшило її загальну собівартість, оскільки в якості пожертв та добровільних внесків колоністи надавали необхідні будівельні матеріали – цеглу, деревину, глину, вапно, пісок, черепицю, тощо [11, с. 160].

В процесі підготовки до відкриття майбутнього професійно-технічного навчального закладу члени училищної спілки стикнулися з цілою низкою господарчих проблем, які вимагали невідкладного розв'язання. Так для організації повноцінного навчаль-

ного процесу, проведення практичних занять з агрономічних, інженерних та зооветеринарних дисциплін, організації науково-дослідної селекційної та агротехнічної роботи учнів й вчителів сільськогосподарській школі бракувало власної земельної ділянки, на якій повинні були розташовувались дослідні поля та технічні полігони.

Намагаючись ефективно вирішити дану проблему, пастором Я. Штахом була проведена роз'яснювальна робота серед жителів німецьких колоній волості, які мали значний за площею громадський земельний фонд. Так, на підставі рішення сільського сходу колоній Ейгенфельд від 19 березня 1907 року Ейгенфельдській сільськогосподарській школі було безкоштовно виділено 30 дес. землі. Аналогічні рішення в щодо безоплатного виділу необхідної площі громадської землі були прийняті сільськими сходами колоній Марієнфельд та Кайзерталь, які входили до складу Ейгенфельдської волості [6, с. 1]. Одночасно, на заклики пастора підтримати сільськогосподарську школу відгукнулися й місцеві заможні колоністи. Так, землевласник Євпаторійського повіту Таврійської губернії меноніт Іоганн Браун надав в дар навчальному закладу земельну ділянку загальною площею в 60 дес. землі [11, с. 161]. Фактично, дані практичні кроки сприяли створенню власної ресурсної бази, достатньої для забезпечення всіх нагальних потреб навчально-виробничого процесу.

Восени 1907 року на підставі рішення Головного управління землеоблаштування та землеробства початкова Ейгенфельдська сільськогосподарська школа була урочисто відкрита.

На момент відкриття школа була самим сучасним багато-профільним професійно-технічним навчальним закладом сільськогосподарської освіти Півдня України, який мав розгалужену навчально-виробничу інфраструктуру необхідну для якісного надання освітніх послуг та підготовки висококваліфікованих фахівців для сільськогосподарської галузі регіону. Досить наочно ілюструють картину матеріального забезпечення школи статистичні матеріали оцінки майна, яке перебувало у її власності. Так, загальна вартість нерухомого майна школи на початку 1915 року становила 165 тисяч карбованців, рухомого – 23 тисячі [6, с. 3].

До складу навчально-виробничого комплексу Ейгенфельдської сільськогосподарської школи входила навіть невелика ферма, на якій нараховувалось 10 голів великої рогатої та 9 – тяглової худоби, необхідної для виконання всього комплексу агротехнічних, польових та транспортних робіт.

Професійно-технічний заклад мав у своєму розпорядженні власний парк сільськогосподарської техніки, де були представлені найсучасніші типи сівалок, жнивварок, косарок, віялок, молотарок, плугів, борін та інш. Більша частина сільськогосподарського реманенту та техніки була надана школі безкоштовно місцевими промисловцями або дистриб'ютерами відомих світових виробників сільськогосподарської техніки, які мали свої представництва на теренах південноукраїнських губерній [11]. Високий рівень забезпеченості навчального закладу найсучаснішою сільськогосподарською технікою сприяв динамічному поширенню серед німецькомовної молоді знань та навичок з оволодіння технічними засобами, створюючи додаткові стимули для підвищення мотивації щодо здобуття якісної професійно-технічної освіти.

Як впливає з архівних джерел, на момент відкриття Ейгенфельдська сільськогосподарська школа нараховувала 2 класи (підготовчий та перший), де здобувало освіту 80 учнів, абсолютна більшість із яких була дітьми місцевих колоністів – членів шкільної спілки [11, с. 159]. Для вступу до підготовчого класу школу необхідно було мати базову початкову освіту – закінчити курс 2 класного міністерського училища [10, с. 5].

Діти членів Ейгенфельдської шкільної спілки мали невеликі привілеї в оплаті навчання, чим вигідно відрізнялись від решти категорій учнівської молоді, яка здобувала шкільну освіту. Так, їхні батьки щорічно сплачували 70 карбованців за навчання та 150 рублів адміністративного внеску за право навчатися в даному закладі. Діти, батьки яких не були членами спілки, змушені були вже сплачувати щорічно 140 карбованців платні за навчання та 300 карбованців адміністративного внеску. Така система оплати змушувала пересічних колоністів вступати до Ейгенфельдської училищної спілки та брати активну участь у вирішенні поточних справ школи. Проте навіть за таких умов фінансування, як впли-

ває з публіцистичних матеріалів пастора Я. Штаха, в школі існував сталий дефіцит учнівських місць, оскільки попит значно перевищував наявну пропозицію [10, с. 6].

Першим директором початкової професійно-технічної сільськогосподарської школи був місцевий агроном Вольдемар фон Громанн – людина непересічних інтелектуальних здібностей, талановитий педагог, організатор освітянської справи, висококласний знавець агрономії та сільськогосподарського виробництва. Саме В. фон Громанн здійснював загальне керівництво будівництвом споруд навчально-виробничого комплексу сільськогосподарської школи, займався ретельним відбором педагогічних кадрів на вчительські вакансії сільськогосподарської школи [10, с. 6]. Фактично, він був локомотивом організаційного становлення педагогічного колективу та архітектором внутрішнього життя нової сільськогосподарської школи.

На підготовчому етапі становленні професійно-технічного навчального закладу ним були розроблені статuti училищної спілки та школи, де були визначені правові засади функціонування даних установ, сформульовані пріоритетні напрямки їх професійно-технічної, науково-педагогічної діяльності, артикульовані головні завдання та шляхи організації навчально-виховного процесу, окреслена правова компетенція училищної ради та спілки [10, с. 5].

В 1908 році при сільськогосподарській школі завдяки старанням В. Громанна був відкритий спеціалізований інтернат для іногородніх учнів, який вирішив проблему наповненості навчальних класів, оскільки загальної чисельності місцевої учнівської молоді Ейгенфельдської волості було вкрай недостатньо. Заснування інтернату для іногородніх учнів дозволило залучити до професійної сільськогосподарської освіти учнівську молодь з дисперсно розташованих колоністських поселенських комплексів та осередків Криму, Катеринославської, Таврійської та Херсонської губерній, Оренбуржжя, Уфі та Кавказу. Першим директором інтернату стала молода вдова з Ревелю – пані Діллманн [10, с. 5].

Перетворенню Ейгенфельдської сільськогосподарської школи на провідний професійно-технічний заклад аграрної освіти колоністської спільноти сприяла й продумана політика підбору вчи-

тельських кадрів, від яких безпосередньо залежав загальний рівень освіти та якість фахової підготовки учнів школи. З моменту заснування закладу начальниково-виховний процес в ньому забезпечували 5 вчителів. У відповідності до статуту школи, всі вчителі мали вищу університетську та технічну освіту. Так, в 1913-1914 навчальному році посаду директора школи обіймав Ф.Г. Рекк, законовчителем був Я.Г. Штах, вихователем – А. Ф. Мецкер. В навчальному закладі спеціальні агротехнічні, ветеринарні та зооінженерні дисципліни викладали – місцевий агроном П.Ф. Вовк, ветеринарний лікар – Г.К. Тіллі [7, с. 342]. З 1915 року у зв'язку з прийняття антиколоністського законодавства та перепрофілювання навчального закладу обов'язки директора виконував П. Ф. Вовк.

До 1910 року викладання здійснювалось німецькою мовою, після – російською, що було наслідком своєрідної антинімецької кампанії місцевої влади, яка мала побоювання щодо перетворення даного навчального закладу на розплідник іноземних впливів та германофільських настроїв серед молоді німецьких колоній Півня імперії. Певна річ, що зміна мовного формату організації навчального процесу відбилась на загальній кількості колоністської молоді, яка прагнула здобути початкову професійно-технічну сільськогосподарську освіту.

Намагаючись утриматись на плаву, керівництво училищної спілки змушено було розширити загальний спектр освітніх послуг і таким чином вирішити всі нагальні питання, пов'язані з набором учнівської молоді. Так, в 1910 році при Ейгенфельдській сільськогосподарській школі був відкритий педагогічний клас, учні якого після закінчення школи мали право викладати в початкових закладах системи колоністської освіти [11, с. 159]. Сполучення початкової педагогічної та сільськогосподарської освіти повинно було за задумом очільників школи сприяти підвищенню конкурентоспроможності випускників школи на регіональному ринку праці, надаючи їм більше шансів знайти вигідну вакансію в початкових освітніх закладах, які розміщувались на теренах південноукраїнських колоній німців та менонітів [10, с. 5]. Комбінування фахових спеціалізацій дало змогу адміністрації вузу в оптимальний спосіб вирішити проблему наповненості класів, не вдаючись до серйозних структурних трансформацій та кадрових змін.

В сільськогосподарській школі крім загальноосвітніх дисциплін викладали й спеціальні предмети: землеустрій, загальне землеробство, ґрунтознавство, машинознавство, тваринництво, молочне господарство, ветеринарію, сільськогосподарську економіку, діловодство, правознавство, будівельну справу [10, с. 5]. Побіжний аналіз навчального плану школи дає підстави стверджувати, що учні здобували ґрунтовну початкову сільськогосподарську освіту, яка максимально відповідала нагальним потребам сільськогосподарського виробництва та ринку праці.

Активні зусилля докладені представниками педагогічного колективу Ейгенфельдської сільськогосподарської школи та громадськими лідерами колоній досить швидко принесли відчутні плоди. Так, за результатами перевірки Міністерства землеробства Російської імперії Ейгенфельдську сільськогосподарську школу було визнано найкращою серед навчальних закладів даного типу в Російській імперії [10, с. 6].

Досягнуті успіхи в галузі організації початкової професійно-технічної сільськогосподарської освіти надихнули членів училищної спілки приділити значу увагу питанням організації жіночої освіти. В 1909 році за участі Ейгенфельдської училищної спілки було відрито сільськогосподарську школу домоводства для дівчат. Крім загальноосвітніх предметів в жіночій школі вивчали спеціальні теоретичні та практичні курси домоводства, основи медичних знань, тваринництво, педагогіку, молочне господарство, кулінарію [10, с. 6].

Нові соціально-економічні реалії господарчого життя регіону поставили перед дирекцією школи та училищною спілкою на порядок денний питання щодо пошуку альтернативних джерел стабільного фінансування навчального закладу. З цією метою дирекцією та училищною спілкою було надано місцевому видавцю Ф. Буху невелике шкільне приміщення для організації типографії та видання місцевої німецькомовної колоністської газети «Ландвірт». Кошти, які надходили від оренди приміщення витрачались на фінансування поточних шкільних потреб [1; с. 5].

В 1914 році на підставі рішення Головного управління землеоблаштування та землеробства Російської імперії Ейгенфельдська

сільськогосподарська школа була перетворена на середній професійно-технічний навчальний заклад. Так був зроблений ще один практичний крок на шляху розбудови системи професійно-технічної сільськогосподарської середньої освіти, який став закономірним результатом багаторічної цілеспрямованої діяльності училищної спілки та педагогічного колективу навчального закладу.

Проте, Перша світова війна внесла суттєві корективи в освітні плани Ейгенфельдської шкільної спілки та самого навчального закладу. На початку 1915 року дирекція училища через прийняття російським урядом ліквідаційного законодавства, нормативні положення якого суттєвим чином обмежували колоністське землеволодіння, змушена була звернутися до місцевої земської управи з клопотанням про перехід у підпорядкування місцевим земським установам [6, с. 3]. В 1915 році школу було взято на баланс місцевого земства. В її історії розпочався новий етап.

В період Громадянської війни Ейгенфельдська сільськогосподарська школа разом з представниками педагогічного колективу та інтернатом була евакуйована частинами Білої армії до Криму (Карасубазар), звідки вона вже ніколи не повернулася на своє колишнє місце [11, с. 161].

В приміщеннях Ейгенфельдської сільськогосподарської школи в період Громадянської війни розташовувався штаб Білої армії, згодом військовий шпиталь. Військові події Громадянської війни та наступні роки господарської розрухи завдали непоправного удару навчально-виробничій інфраструктурі навчального професійно-технічного закладу – зазнали значних руйнувань аудиторний та житловий фонди, окремі виробничі, навчальні та житлові приміщення були взагалі зруйновані вщент, розграбовано та понівечено сільськогосподарський реманент та техніку, знищено значну частину рухомого майна. В даний період місцеві жителі німецьких колоній через націоналізацію земельної власності виявились економічно неспроможними провести необхідний комплекс відновлювальних ремонтних робіт та зорганізувати елементарні побутові умови для відкриття навчального закладу [11, с. 161].

В 1922 році була зроблена остання спробу відновити діяльність сільськогосподарської школи, проте відсутність необхідних

фінансів у народного комісаріату освіти не дало можливості реанімувати даний освітній проект на теренах німецьких колоній колишньої Ейгенфельдської волості.

Історія становлення та функціонування Ейгенфельдської училищної спілки та сільськогосподарської школи є наочним свідченням набуття представниками німецьких колоній Півдня України нового соціального досвіду, який був зумовлений динамічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, що формувала сталий попит на висококваліфіковану робочу силу.

На даному етапі економічного поступу регіону професійно-технічна сільськогосподарська освіта виступила необхідною умовою розкриття наявного виробничого потенціалу, прискореного модернізаційного розвитку сільськогосподарської галузі, надійним засобом збереження традицій національної освіти та важливим чинником вирішення нагальних соціальних проблем колоністського суспільства.

1. Берестень Ю.В. Ландвирт /Ю.В. Берестень// Немцы России. Энциклопедия. – М.:ЭРН 2004. – С. 279-280.

2. Задерейчук І.П. Особливості жіночої просвіти у німців-поселян /І.П. Задерейчук // Міжнародна студентська наукова конференція «Історія очима молодих дослідників». – Донецьк, 1999. – Т. 1. – С. 84-87.

3. Задерейчук І.А. Центральные училища немцев поселян на территории Крымского полуострова в начале XX в./И.А. Задерейчук// А.И. Маркевич. I Таврические международные научные чтения (Симферополь 19 мая 2000 г.). – Симферополь, 2000. – С. 80-83.

4. Задерейчук І.А. Специализированные начальные учебные заведения в немецких поселениях Таврической губернии в конце XIX – начале XX вв. /І.А. Задерейчук // II Таврические научные чтения, посвященные 80-летию Центрального музея Тавриды, г. Симферополь, 25 мая 2001 г. – Симферополь, 2002. – С. 97-99.

5. Державний архів автономної республіки Крим (ДААРК). – Ф. 26. – Оп. 3. – Д. 699. – Арк.1-20.

6. Гаршин Е. М. Доклад Ялтинскому уездному земству об Ейгенфельдском среднем сельскохозяйственном училище. /Е.М. Гаршин/. 1915. – 17 с.

7. Памятная книга Таврической губернии за 1914 г. – Симферополь. Таврическая губернская типография. 1914. – 435с.

8. Черказьянова И. В. Немецкая дореволюционная школа Сибири: возникновение и проблемы развития. [Электронный ресурс]. /И.В. Черказьянова/ Режим доступа:http://museum.onskelecom.ru/deuschte_in_sib-BOOK/scool/htm.

9. Deutschen Leben. – №42 – 1906. – S.4.

10. Friedensstimme. – №14. – 1910. – S.5-6.

11. Lebtog O. Die Eugenfelder Ackerbauschule// Heimatbuch der Deutschen aus Rußland. –Herausgegeben von der Landmannschaft der Deutschen aus Rußland. – 1957. – S. 159-162.

12. Stach J. Meine dreißigjährige Tätigkeit im Dienste der deutschen Kolonisten in Rußland// Heimatbuch der Deutschen aus Rußland. – Herausgegeben von der Landmannschaft der Deutschen aus Rußland. – 1957. – S.175-180.

Олена Тунік

ЖИТТЯ КІЛЬКОХ ПОКОЛІНЬ НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІСТІВ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ СІЛ ТЕСНІВКИ, ЗУБРІВКИ, ГОЛУБІЇВКИ ТА ХУТОРА БОБРИК КОРОСТИШІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В розрізі масової оренди землі наприкінці XIX ст. німцями колоністами на території Радомисльського повіту розглянуті конкретні родини. Здійснено ретроспективні описи заселених територій колоністами. В контексті історії конкретних населених пунктів, подані біографічні відомості про колоністів.

Історія національних меншин в Україні — досить поширена та досліджувана тема. Основними аспектами наукових пошуків залишаються вивчення географії розселеності та чисельності, вплив такого іноетнічного складу на формування української держави. Враховуючи масштабність та глобальність теми, багато наукових праць мають цінні характеристики та зведені відомості по окремих регіонах та державі в цілому.

Проблематику розселення національних меншин не оминали сучасні дослідники. Варто відзначити колективну монографію «Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий